

Církevní školy, data a fakta

Základní údaje o církevních školách v ČR,
jejich identita a zvládání krize

© PhDr. Kateřina Pulkrábková a Mgr. Daniel Chytil, Odbor analýz církevních dat České
biskupské konference, Praha 2022

Obsah

Úvod	3
Abstrakt	3
Východiska.....	3
Metodologie	4
A/ Kvalitativní část: Focus group s řediteli škol, 8 participantů, březen 2021	4
B/ Kvantitativní část: Dotazník církevním školám, sběr dat 26.4.-7.5. 2021.....	5
Prezentace kvantitativních výsledků	5
1/ Měřitelné údaje o církevním školství	5
Sumarizace statistických ukazatelů a základních údajů	5
Mateřské církevní školy	5
Základní církevní školy	6
Střední církevní školy a církevní gymnázia	7
Církevní vyšší odborné školy	7
2/ Identita církevních škol	8
Přínos církevních mateřských škol.....	8
Přínos církevních základních, středních a vyšších odborných škol.....	8
Rozdíly podle úrovně církevních škol	9
Rozdíly v identitě katolických a nekatolických církevních škol.....	10
3/ Zvládání krize jako pilíř fungování	10
Reflexe období distanční výuky v době pandemie Covid19.....	10
Fáze pandemie a přínosy této zkušenosti – mateřské církevní školy	10
Fáze pandemie a přínosy této zkušenosti – základní a střední církevních školy a VOŠ	11
Analýza, poznatky, diskuse.....	14
Shrnutí měřitelných ukazatelů	14
Sociální konstrukce identity církevní školy	14
Mechanismy zvládání krize	15
Příloha: tabulková část, dotazníky.....	15

Úvod

Důvodem uskutečnění tohoto výzkumu byla dlouhodobě nenaplněná poptávka po získání obrazu církevního školství. Jedná se o výzkumně neuchopené téma, přitom církevní školy už jsou 30 let na „trhu“. Sekce církevního školství ČBK pracuje se zpětnou vazbou ze škol, v minulosti realizovala i dotazníkové šetření, ale bylo zaměřeno dovnitř, pro potřeby církevního školství a méně na prezentaci ven. Odbor církevních dat ČBK přišel s podnětem, jak téma výzkumně uchopit pro prezentaci směrem pro odbornou veřejnost či média, tak aby specifika církevního školství mohla být kvantifikována. Mimořádná situace s pandemií Covid19 a rozšíření online platformou setkávání bylo příležitostí, jak tento záměr realizovat.

Abstrakt

Církev se vzděláváním a výchovou zabývá od počátku křesťanské civilizace, ostatní poskytovatelé vzdělávacích služeb takovou tradici nemají. Katolické kláštery byly od nepaměti centry vzdělanosti, mnoho řeholí a řádů se ve středověku specializovalo na výchovu a vzdělávání. Církev je také v řadě zemí zakladatel dostupného školství a univerzit.

Církevní školy nejsou plně závislé na státním, krajském či obecním rozpočtování ani nejsou zřizovány za účelem zisku. Jsou službou církve společnosti a připravují své žáky na smysluplný a odpovědný život. Předávají žákům a studentům křesťanské základy, na kterých stojí naše civilizace. Kromě obecného vzdělání mnohdy nabízejí i duchovní službu a rozvíjejí spiritualitu ukotvenou v mantinelech věrouky a evangelia.

“Chceme dnes prohlásit, že naše náboženské tradice, které byly vždy nositelem gramotnosti až po vyšší vzdělání, chtějí posílit své poslání vychovávat každého člověka v jeho celistvosti: hlavu i ruce, srdce i duši, tedy v celé jeho kráse,” řekl Papež František na setkání představitelů světových náboženství.¹

Budování společenství jako přidaná hodnota církevního školství se v době omezení výuky během pandemie COVID zúročilo. Školy udržely kontakt s naprostou většinou žáků i jejich rodinami a zapojily je do výuky. Nedošlo u nich k diskutovanému problému „ztracených dětí“. Zvládly tak nejen technické výzvy distanční výuky. Díky velkému nasazení, kreativitě a vzájemné podpoře širšího školního společenství nedocházelo v průběhu tohoto náročného období k rozpadu vzdělávání a rozkladu vztahů.

Východiska

Na základě osobní zkušenosti (žáků i rodičů žáků) a dostupných informací jsme vycházeli z následujících předpokladů a stanovili pracovní výzkumné hypotézy.

---

¹ “Náboženství a vzdělání: Směrem ke globálnímu paktu o vzdělávání” (Religions and Education: Towards a Global Compact on Education).

Převís poptávky je společný pro většinu církevních škol (bez ohledu na lokalitu a zaměření), což je možné stanovit na základě školských statistik MŠMT. Tezi, že úspěšnost absolventů církevních škol při přijetí na SŠ a VŠ je vyšší než průměr v regionu, nelze z veřejných dat MŠMT ověřit. Zůstává to jako budoucí výzkumná výzva a nabídka pro církevní školy.

Výzkumný tým vycházel z předpokladu, že obecně jsou církevní školy žádané (převís poptávky nad nabídkou), protože rodiče očekávají: hodnotové ukotvení (operacionalizované jako předávání křesťanských hodnot), pevnější formaci pro život a výchovu dítěte v křesťanském prostředí, které je ve shodě s rodinným zázemím, motivované učitele chápající profesi jako poslání, spolužáky z úplných/“slušných rodin“ (což může být i pro nevěřící rodiče důležité), osobní přístup pedagogů a personálu k dětem i rodičům a flexibilitu. Navíc nabízí i dobrou kvalitu vzdělávání, která připraví děti na navazující stupeň vzdělání.

Tři hlavní cíle výzkumu byly:

- zpřesnit kvantitativní údaje o počtech církevních škol a tvrdých datech, která se k nim vážou;
- konceptualizovat zaměření církevních škol a jejich smysl, význam a místo v systému školství;
- popsat unikátní krizovou situaci a způsob, jakým se s krizí (obecně) církevní školy vypořádávají.

Další hypotézy, se kterými jsme se v průběhu přípravy šetření setkali:

V Církevní MŠ jsou hodnější učitelky a děti tráví čas více smysluplně.

Na církevních základních školách není šikana (nebo je jí méně než na jiných školách) a je zde menší množství spolužáků z problémových rodin.

Odborné školy připraví absolventy na pomáhající profese. Střední školy bezpečněji provedou studenty dospíváním a připraví je na vysokoškolské studium.

Tzv. souškolí, která provozují více druhů škol (např. MŠ, ZŠ a gymnázium), mohou nabídnout dětem stabilní instituci, pevné vazby a dlouhodobou spolupráci s rodiči.

Metodologie

Výzkum mezi církevními školami realizoval Odbor analýz církevních dat České biskupské konference v období březen-květen 2021. Závěrečnou zprávu připravili a zpracovali pracovníci OACD ČBK.

A/ Kvalitativní část: Focus group s řediteli škol, 8 participantů, březen 2021

Focus group probíhala vzhledem k pandemické situaci online. Trvala 4 hodiny. Její záznam byl využit pro podrobnější kvalitativní analýzu. Skupiny se zúčastnilo 8 ředitelů či zástupců zřizovatele reprezentující celé spektrum církevního školství (školy mateřské, základní, střední odborné, gymnázia, vyšší odborné - katolické, evangelické i židovské).

V rámci FG byla vedena určitá struktura témat, jejímž cílem bylo připravit otázky pro kvantitativní část i získat samostatné kvalitativně analyzovatelné výstupy ke třem základním výzkumným oblastem:

1. Identita církevní školy
2. Fungování církevní školy
3. Zvládání krize (COVID)

B/ Kvantitativní část: Dotazník církevním školám, sběr dat 26.4.-7.5. 2021

Response u základních, středních a vyšších škol činila 96 %, u mateřských 90 % - výsledky jsou reprezentativní za církevní školství na celém území ČR.

Výzkumu se zúčastnily téměř všechny katolické a většina ostatních církevních škol. Pro mateřské školy byl vytvořen samostatný dotazník.

Dotazník byl vytvořen nástrojem Survio, měl celkem 24 otázek. Celkově byl strukturován do třech částí (viz příloha).

1. Kapacity a zájem o církevní školy
2. Nabídka církevních škol a v čem se liší
3. Pandemie COVID a její fáze

První výsledky publikoval OACD ČBK v květnu 2021, doplněné výsledky v říjnu 2021 a kompletní výzkumná zpráva je k dispozici od února 2022.

Výsledky dotazníkového šetření zachycují stav k období květen 2021.

Prezentace kvantitativních výsledků

1/ Měřitelné údaje o církevním školství

Sumarizace statistických ukazatelů a základních údajů

V ČR je celkem 5.654 škol (ZŠ, SŠ, konzervatoře, VOŠ). Církevních škol je 102 a tvoří 1,77 % ze všech škol v ČR.

Mateřských škol je v ČR 5.304. Církevních mateřských škol je 50 a tvoří 1 % ze všech mateřských škol v ČR.

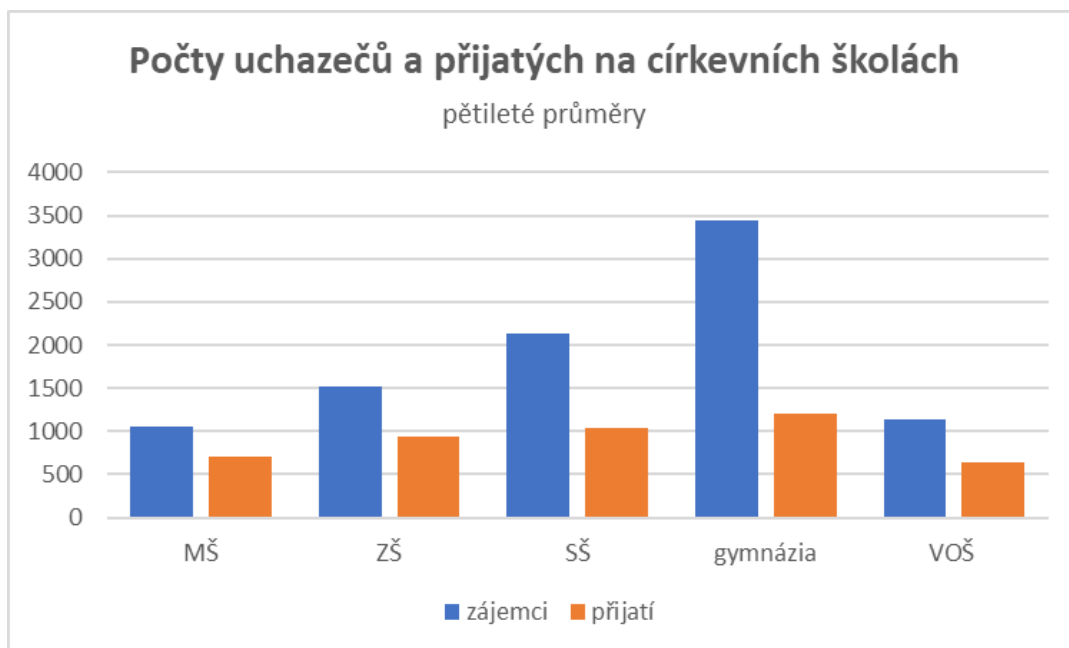
Církevních škol včetně mateřských škol je v ČR celkem 152 a tvoří 1,36 % ze všech škol včetně mateřských škol. Z toho:

- 63 církevních škol je zřizováno diecézemi katolické církve;
- 32 zřizují řády a řehole katolické církve;
- 54 zřizují ostatní křesťanské církve;
- 3 školy jsou židovské.

Mateřské církevní školy

Církevní mateřské školy ve školním roce 2020/21 přijaly 69,2 % zájemců, dlouhodobý průměr přijatých zájemců za posledních pět let je obdobná (o 3 p.b. nižší), tedy 66 % přijatých uchazečů.

Z deseti předškoláků opouštějících církevní mateřskou školu MŠ pokračují 4 na církevní základní školu, 6 na jinou základní školu.

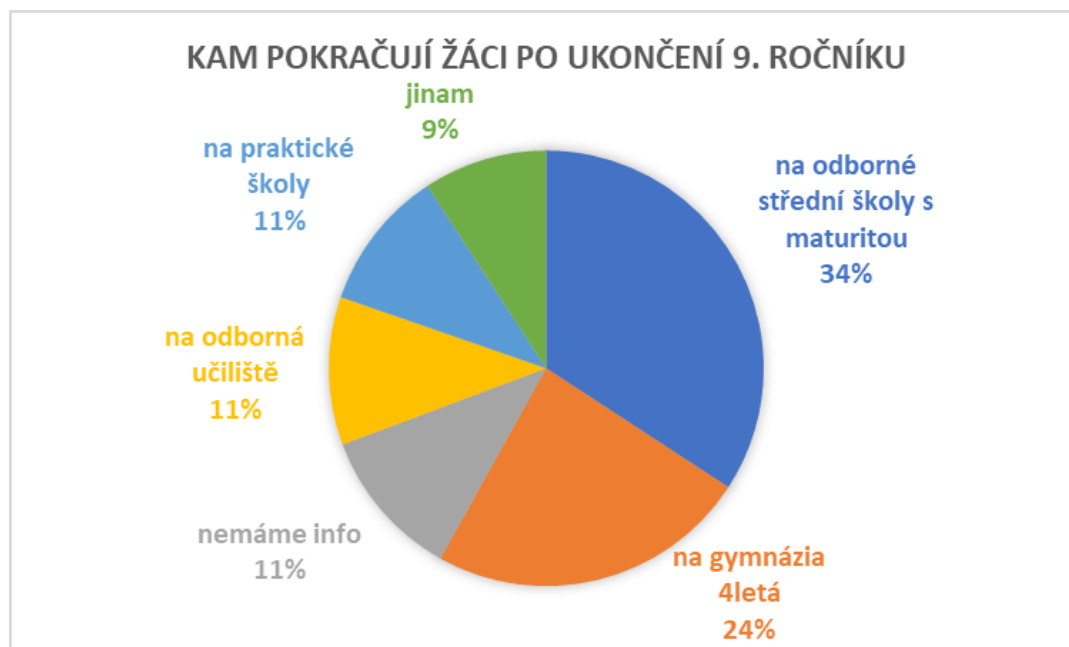

Základní církevní školy

Základní církevní školy přijaly 2/3 zájemců o studium ve školním roce 2020/21. Dlouhodobě (průměr za posledních pět let) přijímají 62 % uchazečů o studium.

Po ukončení 9. ročníku základní církevní školy pokračuje 34,2 % žáků na odborné střední školy s maturitou, 23,9 % na 4letá gymnázia, 11 % na odborná učiliště a 10,5 % na praktické školy. Dalších 9,2 % odchází jinam a o osudu 11,2 % nemají školy informace.

6

Na osmiletá gymnázia odcházejí žáci po dokončení 5té třídy u 2/3 církevních škol. Téměř 70 % církevních škol obsazuje uvolněná místa novými žáky, u 40 % církevních škol přesahuje zájem o uvolněná místa jejich nabídku a ředitelé škol si při doplňování žáků z uchazečů vybírají. Pouze 15 % církevních škol však dělá na uvolněná místa v 6. třídách přestupové testy. Ostatní školy upřednostňují ústní pohovory. Po doplnění mají tyto církevní školy i na 2 stupni plný počet žáků ve třídách.

Na 6letá gymnázia odcházejí žáci z necelé poloviny základních církevních škol (47,8 %) a 41 % církevních škol tato uvolněná místa ještě obsazuje zájemci zvenku. V případě 15,2 % škol se hlásí na uvolněná místa více uchazečů, než přijímají a pouze 2,2 % škol zájemce přezkoušuje.

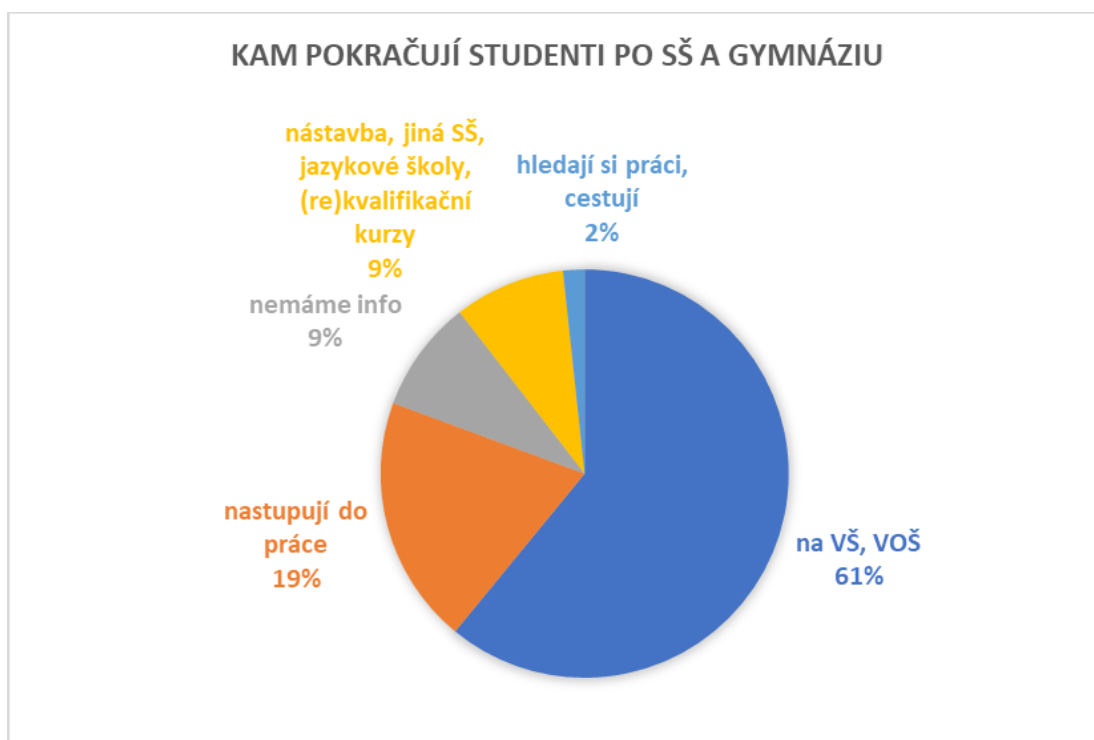
Střední církevní školy a církevní gymnázia

Církevní střední školy v probíhající školní roce 2020/2021 přijaly jen necelou polovinu (46,5 %) uchazečů o studium, dlouhodobě (5letý průměr) je to 48,7 %, tedy obdobné číslo.

Dostat se na církevní gymnázia je ještě obtížnější. Ve školní roce 2020/2021 přijaly církevní gymnázia méně než 1/3 uchazečů, dlouhodobě je počet přijatých uchazečů 34,8 %.

Konzervatoř (Německého řádu) přijímá 2/3 zájemců.

Absolventi církevních středních škol a gymnázií pokračují nejčastěji na vysokou nebo vyšší odbornou školu (61 %). Pětina jich nastupuje do práce a 9 % pokračuje v jiném studiu (návštěva, SŠ, jazykové školy, rekvalifikace).

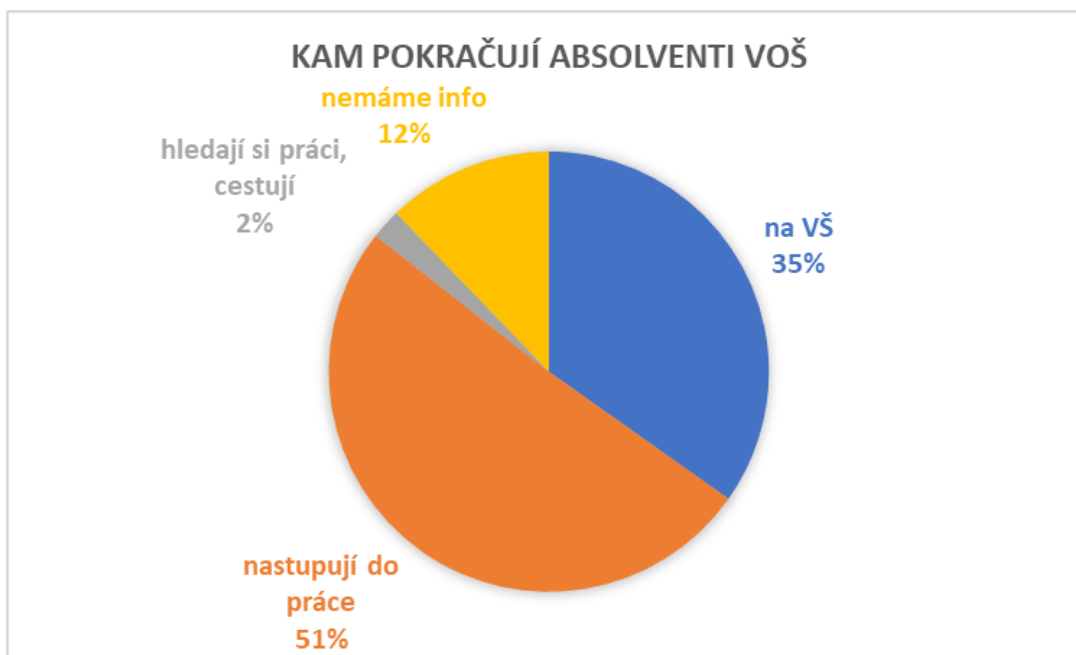

7

Církevní vyšší odborné školy

Na církevní vyšší odborné školy bylo v aktuálním školním roce 2020/2021 přijato 56,8 % uchazečů, což odpovídá i dlouhodobému průměru počtu přijímaných uchazečů.

Po absolvování školy nastupují diplomovaní specialisté církevních vyšších odborných škol více než z poloviny přímo do zaměstnání (51 %); více než třetina pak pokračuje na vysokou školu (34,8 %).

2/ Identita církevních škol

Přínos církevních mateřských škol

Za hlavní bonusy svých škol považují zástupci církevních mateřských škol především *předávání křesťanských hodnot* (81,8 %), dále *individuální přístup k dětem* (72,7 %) a *rodinné prostředí* (63,6 %). Polovina školek také zdůraznila *formaci dětí a aktivity pro celou rodinu*.

Na otázku, jak dosahují nabídky kvalitních služeb zdůraznila většina školek význam kvalitních pedagogů - *výběr kvalitních pedagogů* (77,3 %) a *péče o pedagogy* (56,8 %). Dalšími významnými faktory pro poskytování kvalitních služeb v církevním mateřském školství je *vytváření bezpečného prostředí* (50 %) a *zapojení rodin do chodu školky* (47,7 %).

Citace z focus groups: „*Pilíře: být dobrým člověkem a umět žít ve společenství. Děti vedeme a vychováváme, nejenom vzděláváme.*“

Přínos církevních základních, středních a vyšších odborných škol

Specifika a přínos církevního školství spatřují jejich zástupci především v *předávání křesťanských hodnot* (85,4 %) a v *individuálním přístupu k dětem* (75 %). Nadpoloviční většina respondentů zdůraznila také *výchovu a formaci žáků, rodinné prostředí, vysokou úroveň dosaženého vzdělání, osobnostní rozvoj a rozvoj spirituality* a také *vysokou motivaci učitelů*.

Citace z focus groups: „*Církevní školství na rozdíl od některých forem soukromého školství nevykazuje vlastnosti té bezbřehé alternativy a oproti veřejným školám se tam výrazným způsobem prosazují do veškerých procesů křesťanské hodnoty.*“

„*... (hodnoty) se zhmotňují v té konkrétní službě bližnímu, a to myslím dělají, především mají dělat, zdravotní a sociální školy, praxe těch hodnot, to znamená solidarita, milosrdenství, výchova ke službě.*“

„*Snažíme se dětem a jejich rodinám nabízet také životní styl, který nějak souvisí i s postoji věřících lidí.*“

„...ty lidi, kteří tam učí, nejdou jenom po těch penězích, ale mají jiné priority a to pak umožňuje osobní přístup k těm žákům.“

„Bereme jako důležitou snahu o formaci těch dětí, snahu o osobnostní rozvoj studentů.“

I základní a střední školy pak zdůrazňují nutnost péče o kvalitní pedagogy tedy lidský faktor jako klíčový pro dosažení cílů. Nabídka služeb je totiž vytvářena hlavně *péčí o učitelský sbor a jeho rozvojem (70,8 %) a výběrem kvalitních pedagogů (68,8 %)*. Za důležité je považováno *cílené budování školního společenství a nabídka aktivit nad rámce vzdělávání*.

„Výběr kvalitních učitelů, pedagogický sbor je základ.“

„...opečovat ten učitelský sbor, takže kvalitní ředitel a potom kvalitní učitelé, úkolem zřizovatele je především péče o toho ředitele.“

„Nejen profesionálové, i morální hodnoty určitě musí mít.“

„...rys církevního školství obecně, že když je ta církevní škola dobrá, tak se stará o celé širší školní společenství, zapojení rodičů dobrovolníků.“

„...individuální péče dětem podle nadání a schopností, nabízíme třídnické hodiny, adaptační pobyty, různé kurzy, kroužky, kluby, střediska.“

„...prostředí přijetí. To mně přijde takové jako víc intenzivní. Samozřejmě, když to dítě se nebude cítit přijato, tak se tam nebude ani cítit bezpečně.“

Je tedy vidět, že v případě církevních škol je jejich podstata tvořena výrazným akcentem na lidský faktor, ať už v podobě péče o učitele nebo o žáky. Zaměření na rozvoj vztahů jako nutnou součást vzdělávání a postavení tohoto pilíře jako prioritu odlišuje a utváří identitu církevních škol.

Rozdíly podle úrovně církevních škol

Jaké se v identitě a prioritách objevují rozdíly v důrazu na jednotlivé priority v jednotlivých vzdělávacích úrovních?

Pro církevní školky jsou *předávání křesťanských hodnot a individuální přístup k dětem* nejdůležitější atributy jejich specifičnosti stejně jako u vyšších stupňů vzdělání církevních škol. Také míra zaměření na *výchovu a formaci* je podobná ostatním církevním školám. Lze předpokládat, že u veřejných školek toto nepatří k jejich hlavním cílům.

Mezi dalšími prioritami se objevují charakteristiky, které logicky odpovídají jejich službě a souvisí s věkem dětí: *rodinné prostředí, aktivity pro celou rodinu a osobnostní rozvoj*. Jsou to akcenty, které patří k nadstandardní péči mateřských církevních škol a nejsou již tolik akcentovány u vyšších vzdělávacích stupňů.

Základní církevní školy se výrazně zaměřují na rodinu žáka, střední církevní školy pak především na předávání hodnot a celkové budování rodinného prostředí (což vyplývá i z oborů, které nabízejí – především péče a služba).

Církevní gymnázia se výrazně soustředí na vysokou úroveň vzdělávání (což vyplývá nejen z jejich zaměření, ale i ze snahy uspět ve výrazně konkurenčním prostředí). Tento přístup je pak silně doplňován zaměřením na individuální přístup ke studentům a začlenění výuky náboženství a významu etické výchovy a mezinárodní spolupráce v rámci studia.

Vyšší církevní odborné školy staví svou identitu především na motivovaných učitelích a společenství studentů. To opět reflektuje jejich praktické zaměření (většina církevních VOŠ je z oblasti pomáhajících profesí a služeb).

Jako prostředek pro dosažení svých cílů a budování identity označují shodně především nutnost *kvalitních pedagogů* (nejvýrazněji u vyšších úrovní vzdělávání) a *péči o ně*. Tento akcent je společný všem církevním školám. Základní školy a gymnázia pak kladou vysoký důraz na *cílené budování společenství* jako prostředek k dosažení cílů. Pro gymnázia je o něco důležitější *duchovní a spirituální rovina*, u VOŠ a SOŠ *dostatek odbornosti a praxe*.

Rozdíly v identitě katolických a nekatolických církevních škol

Definování cílů: U katolických škol se častěji objevuje důraz na *vysokou úroveň vzdělání* a také je častěji zmiňována přímo *výuka náboženství*. Nekatolické školy o něco častěji zdůrazňují význam *motivovaných učitelů, rodinné prostředí,² společenství a kvalitní vzdělávací plán*.

Dosahování cílů: Katolické mají kaplany a důležitější jsou pro ně aktivity nad rámec vzdělávání, adaptační kurzy a duchovní obnovy. Nekatolickým jde více o koncepci, zapojení rodičů do chodu školy, spolupráci s odborníky, kreativitu, bezpečné prostředí a mezinárodní spolupráci.

3/ Zvládání krize jako pilíř fungování

Realita a distanční výuka v době COVID nám otevřela možnost zkoumat, jak se církevní školy s tímto fenoménem vypořádaly. Nejde přitom jen o zachycení unikátní historické reality v momentě, kdy je prožívána, ale také o obecné poznatky o tom, jak církevní školy (ne)zvládají krize obecně.

Reflexe období distanční výuky v době pandemie Covid19

Fáze pandemie a přínosy této zkušenosti – mateřské církevní školy

Uzavření školek na jaře 2020 a následné změny vyústily v nejistotu, která byla hlavním symbolem období pro 68,2 % církevních školek. Typické pro toto období bylo podle většiny z nich *hledání cest a metod, a hledání způsobu komunikace s rodiči* (oboje u 59 % CMŠ).

„Když už se zavřely školy a mateřské školy stále běžely, tak jsme to vnímali nebo i učitelé to velmi vnímali, že se na ně všichni vlastně vykašlali.“

Během podzimu 2020, kdy školky mohly fungovat, jejich zástupci vnímali hlavně *vděčnost rodičů, že děti mohou chodit do školky (72,7 %)*, ale stejnou měrou reflektovali v dané situaci i *náročné řízení školky a koordinaci*.

„Protože se na nás jako nic nevztahovalo, mohli jsme ve školkách zpívat, nemuseli jsme nosit ochranné pomůcky, snažili jsme se jako opravdu udržet tu školku.... Nastavili jsme ty pravidla a chtěli jsme udržet školku za každou cenu, i v režimu toho, že jsme třeba zkrátily provoz a nespojovali třídy, abychom náhodou všichni nespadli do karantény.“

„Než nám zavřeli školky, tak jsme 7krát upadli do karantény. Bylo to strašlivě vyčerpávající jak pro mě jako ředitelku, protože neustálá komunikace s hygienou, s rodiči, trasování, tak pro učitele. Jak zabezpečit provoz, když ti učitelé nebo provozní zaměstnanci v tu chvíli chybí.“

Na jaře 2021 ve třetí fázi pandemie a období distanční výuky bylo pro většinu církevních školek nejtypičtější náročnost a způsoby, jak *zajistit distanční výuku pro předškoláky (77,3 %)*. Dále se

² Nekatolické školy jsou častěji menší, mají nižší počet studentů i pedagogů.

soustředili především na to, jak *udržet kontakt se všemi dětmi* (72,7 %). To byly dvě typické aktivity pro toto období.

Samotné **udržení kontaktu s dětmi a jejich rodinami** vnímají mateřské církevní školy jako největší úspěch celého tohoto obtížného období, jako klíčový úspěch to označilo 3/4 (77,3 %) mateřských církevních škol.

Fáze pandemie a přínosy této zkušenosti – základní a střední církevních školy a VOŠ

Na **jaře 2020**, kdy byly poprvé uzavřeny školy, bylo pro většinu církevních škol největší výzvou *hledání cest a metod výuky* (vybrali 4 z 5 zástupců škol). Obtížné bylo podle nich rovněž *vypořádání se s dobrovolnou a distanční výukou* (3 z 5) a typická byla pro toto období *nejistota a adaptace dětí na novou situaci* (5 z 10).

„Takže jako obecně nastavit pravidla a dodržovat je a s velkou láskou se snažit je tvrdě vymáhat.“

„...a bylo to nejtěžší pro všechny a nejdůležitější, že musí být jednotný systém (online platforma, organizace) - když si to po pár týdnech sedlo, tak vlastně to bylo nejvíc to, co nám ve zpětných vazbách nejvíc oceňovali jak rodiče, tak děti, že konečně to začíná být homogennější.“

„...ta komunikace i s rodiči, protože oni měli nepřiměřené nebo nestejně požadavky, některým se zdálo, že děti přehlcojeme, některým se zdálo, že naprosto nesplňujeme minimum, co bychom mohli splnit.“

„Učitele hrozně bavilo objevovat ty nové prostory... úplně největším klíčem k tomu, jak dobře fungovat, je získat dobrou zpětnou vazbu od rodičů. A když jsem pochopil, že takovouto zpětnou vazbu musím mít a začal jsem to dělat, tak se nám ta práce dost změnila a zjednodušila.“

„Pro nás byla nejhorší varianta, kdy je část dětí ve škole a část dětí doma, protože když je ten kolektiv učitelů malý, tak my to nejsme schopni, na toho učitele to byly naráz tři směny. On měl jednu směnu se třídou prezenčně, pak musel nachystat online výuku a pak měl ještě jako svoje děti doma, že.“

„Ono je něco jiného, když máte doma dvě děti a když máte doma čtyři děti. Prostě jako není kam už ustoupit.“

„...mobilizace. To jaro. Ať už v tom pozitivním nebo v tom negativním. ... . A co se týká práce učitelů, tam bych zdůraznil velikou časovou náročnost.“

Pro **podzim 2020** bylo vzhledem ke střídající se online a prezenční výuce typické *náročné řízení školy, koordinace, organizace výuky* (pro 64,6 % církevních škol). Církevní školy ve snaze vycházet vstříc změnám a umožnit dětem se alespoň někdy do školy podívat měnily nezřídka rozvrh i několikrát za týden. 2 z 5 škol vnímaly jako určující pro toho období, že se *žáci v nových ročnících skoro neznají* a podobně *reflektovaly obtížnost nastavení jednotných pravidel a systému výuky*. Obrovská snaha vypořádat se s těmito překážkami kreativně a tak, aby zůstal důraz na vztazích, se podepsala na únavě řady učitelů i ředitelů církevních škol.

„Jaro byla výzva, od podzimu už to byla rutina. Už jsme to jako zvládli a najednou si uvědomovali, že se to potáhne dlouho a že jako oni chtějí vidět ty děti. A druhá věc, která teda mě na tom podzimu jako vadila skrze kolegy, že to bylo totálně chaotický. Byly tam asi 3-4 týdny, kdy vlastně každý druhý den se něco měnilo a nebylo jasný, kdy má něco nastoupit. Ten chaos mně připadal větší než vlastně na tom jaře.“

„...ve chvíli, kdy naši ředitelé už měli devátý a desátý rozvrhy, kdy nám do toho neustále někdo házel vidle, tak tam teda ta motivace nebyla ani na bodu mrazu, ale ta byla hluboce teda pod nim.“

„Ty první ročníky, které třeba nastoupily. My jsme je naštěstí v září vzali na adaptační pobyt a byly téměř týden spolu, jinak by se vůbec neznali ti prváci.“

„Nesmírně těžké bylo zajištění odborných praxí. To bylo neustálé jednání s poskytovateli praxí, jestli tam ti studenti mohou nebo nemohou. Jaké k tomu potřebují vyjádření, kdo k tomu vydává souhlas, co je k tomu potřeba zařídit. To, co jeden týden platilo, tak už další týden neplatilo, takže to bylo velmi problematické. Pak ve chvíli, kdy studenti zdravotnických škol nastoupili masově do těch pracovních povinností, tak vlastně nastal další problém, jak to skloubit s výukou.“

„...protože oni se najednou i ti dobrovolníci i ti v tom pracovním zařazení ocitli na covidových odděleních, měli 12ti hodinové směny, noční směny, plus se museli připravovat, takže i ta podpora těm studentům, aby teda vydrželi, aby se nebáli. A to břemeno i té odpovědnosti, že vlastně jako škola tam ty studenty nějakým způsobem posíláte a aby se teda nenakazili a něco se nestalo, tak to jsem vnímala já v tomto období jako hodně těžké (...) jsme zavedli jako online třídnické hodiny, což trošku pomohlo a bylo přijato nad očekávání dobře, v rámci všech těch online hodin, tak to bylo příjemné asi pro ty děcka.“

„...z tříletého oboru rok a půl nám vlastně vypadly praxe.“

„Na jaře jsme pořád o tom covidu slyšeli jako o takový tý věci, co všichni o ní mluví, ale nikdo jí nikdy neviděl. A na podzim naší školou to prošlo, my jsme měli nakonec asi 100 dětí a učitelů nemocných, takže to je zhruba čtvrtina školy. To myslím docela dost změnilo tu dynamiku a my jsme si sami říkali, když už náhodou zrovna to povolený bylo, tak nakolik má smysl pokračovat a nakolik ne.“

Potřeba duševní i duchovní péče

Kromě náročného provozu si zástupci církevních škol na podzim začali intenzivněji uvědomovat význam psychické podpory pro studenty i žáky. Díky zaběhnutým systémům duchovního programu na škole pak stačilo tyto služby (dostupné i v běžném nekrizovém provozu) aktivovat a doplnit jimi distanční výuku, ať už šlo o individuální pomoc nebo kolektivní podporu rodin, společnou modlitbu, online mši apod.

„...nastal daleko větší nápor na zapojení celého našeho poradního týmu – školního kaplana, výchovného poradce, metodika.“

„naš školní speciální pedagog a školní kaplan, ti najednou začali být v neuvěřitelné permanenci.“

„...a hlavní problém na podzim byla psychologie. To znamená, aby učitel vystoupil před kamerou zejména na nižším stupni, když koukají rodiče. Ukázalo se, že byl neočekávaný problém. Žáci se museli hlavně naučit říct na videokonferenci „nevím“.“

„To, co máme vlastně i tu přidanou hodnotu, že jsme se prostě společně modlili za konkrétní lidi, že nás to velmi spojovalo a dokázali jsme prostě opravdu se v tom velmi intenzivně spojit.“

„My, pokud se snažíme dělat nějaký duchovní aktivity odpoledne, byť jsou online a jsou pro kantory a dáme jim tam prostor, aby mluvili, tak jsou vyčerpaný, jsou utahaný, hledají zdroje.“

„a my jsme od října se spirituálama měli nějaký modlitební společenství, kdy opravdu všichni věděli, že v pondělí ve 2 hodiny se někde modlí skupina za celý církevní školství. Bylo neustále

podněty nový, pomodlete se za tudle, za tudle, tady jsou průšvihy. Pořád se k nám dostávaly nový a nový žádosti o modlitby a musím říct, že teď dochází i zpětný vazby, jak to lidi hrozně intenzivně vnímali, že někde je skupina, která se za ně modlí.“

Kreativita online

Klíčovým a velmi oceňovaným prvkem ze strany ředitelů škol byla kreativita všech zúčastněných. Nevšední byla kreativita učitelů, kteří se snažili nejen vyučovat, ale především být v kontaktu s žáky a vědět „jak je u nich doma“. Stejně tak kreativní byla i duchovní a vzájemná podpora. A v neposlední řadě byla klíčová kreativita rodičů a rodin, zejména těch vícedětných, u kterých denně probíhalo několik výuk současně. Bez ní by se tímto obdobím školám ani rodinám jistě nepodařilo projít se zdravým rozumem.

„...náš školní kaplan začal natáčet každý týden pozdravy na twitter a tak tam bylo třeba 500 zúčastněných, přičemž my teda máme 300 denních studentů. Takže oni to museli sdílet i dále a vlastně to možná pomáhalo té komunitě celé, což si myslím, když mluvíme o tom, co nabízí církevní školství, jako moc vlastně zajímavé. ... počet těch návštěvníků přesahoval počty dětí ve škole.“

„Někteří rodiče říkali, já potřebuju dělat, potřebuju, abyste učili 4 nebo 5 hodin. Druhej rodič vám říkal, moje dítě je strašně unavený, je toho strašně moc, musíte ubrat. A to, na co jsme narazili my, co mě osobně teda předtím nedošlo, že rodina, která má víc dětí, tak už nemá tolik pokojů. Takže doporučuju všem, podívejte se na řídicí středisko NASA, když bude nějaký let. A tak vypadaly některé rodiny, že skutečně, když obrátili kameru žáci, tak byli všichni kolem stolu, každé sluchátka, mikrofon, aby nerušil ty ostatní, ve prostředku hora různých učebnic.“

Pro třetí fázi pandemie, období od **ledna 2021 až do otevření škol v květnu**, byla podle zástupců církevních škol nejtypičtějším prvkem *přesycenost onlinem* a *vyčerpání žáků i učitelů* (zdůrazňují 3 z 5 škol). Náročné bylo fungovat při nejasné vizi budoucnosti a také se vypořádat se stoupající demotivací žáků.

„A ti, co byli sami a cítili se blbě, se dneska cítí ještě mnohem hůř a teď se to prostě postupně zhoršuje. Takže já myslím, že se snažíme jako nějak držet tu hráz, aby se to neprotrhlo, ale je to prostě zlý. Je to zlý a doufám teda, že to letos nějak přežijeme, ale kdyby to mělo pokračovat příští rok, tak to je prostě už úplná katastrofa.“

„Jednoznačně nejúnavnější období, opravdu ta únava dopadá daleko víc na žáky a studenty.“

„Teď na jaře byla obrovská turbulence těch předpisů, které se týkaly přijímacích zkoušek, maturitních zkoušek.“

„Podpora učitelů v psychologické oblasti by si zasloužila větší pozornost.“

Za **zvládnuté výzvy pandemie** považují církevní školy především *rychlé a kvalitní technické zvládnutí výuky* (54,2 %) a *udržení nasazení pedagogů* (polovina škol). Pozitivně hodnotili také *adaptaci na situaci a udržení kontaktu s rodinami i žáky* (přes 40 %).

Kontakt se všemi žáky udrželo 90 % škol a v celém církevním školství bylo pouze 31 žáků, kteří se neúčastnili distanční výuky, což je 0,17 % žáků církevních škol. V celé republice se přitom podle České školní inspekce „ztratilo“ díky distanční výuce až 10.000 dětí, což je 1,13 % ze všech žáků v ČR.

Pracovní povinnost se týkala 16 škol (střední odborné) a velmi pozitivní je zjištění, že 94 % studentů se zapojilo do pomoci dříve, než jim pracovní povinnost nastala. V sociálních zařízeních se zapojilo 81,3 % studentů, v nemocnicích 56,3 %.

„Znovu i v této poslední vlně nebo období pomáhala ta možnost pomáhat druhým.... jak po tom ti studenti nezdravotnických oborů skočili. Že i oni vlastně můžou přiložit ruku k dílu.“

Analýza, poznatky, diskuse

Shrnutí měřitelných ukazatelů

V oblasti zaplněnosti církevních škol v ČR je dlouhodobě převis poptávky nad nabídkou. Církevní mateřské a základní školy přijímají 2/3 uchazečů, střední školy a VOŠ zhruba ½ uchazečů a církevní gymnázia méně než 1/3 uchazečů. Církevní školy si u nás dlouhodobě udržují punc výjimečnosti a zájem o studium na nich v ČR neklesá. Řada žáků základních církevních škol pokračuje ve studiu na víceletých gymnáziích a o většinu uvolněných míst na 2. stupni je zájem. Většina základních církevních škol si studenty na uvolněná místa vybírá z nových uchazečů.

Síť církevních škol v ČR je rozmístěna po celé ČR. Žáky církevních škola zdaleka nejsou jen věřící, tyto školy jsou otevřené všem. V případě mateřských a základních škol oceňují rodiny žáků kvalitní péči a výuku s přesahem směrem k budování kvalitních vztahů při studiu i do života.

U odborných středních škol je dominantní sociální zaměření plynoucí z poslání církve a snaha o integraci ohrožených sociálním vyloučením do společnosti i vzdělávacího systému. Podobné oborové zaměření mají i církevní vyšší odborné školy. Velká část absolventů těchto škol ihned po jejich dokončení nastupuje do práce v oboru. Většina absolventu středních i vyšších odborných škol ví po dokončení školy, co chce, a má ve společnosti po dokončení studia jasné a nezastupitelné místo.

Církevní gymnázia dbají na vysokou úroveň vzdělávání a vzhledem k velkému zájmu o studium se řadí mezi výběrové a elitní vzdělávací instituce. Zároveň kladou důraz na individuální přístup a hodnotové vzdělávání a formaci studentů. Většina absolventů církevních gymnázií pokračuje ve studiu na vysoké škole nebo cestuje do zahraničí.

14

Sociální konstrukce identity církevní školy

Předávání křesťanských hodnot je obecně nejvýrazněji deklarovaný bonus církevního školství. U gymnázií a VOŠ je kladen důraz i na vysokou úroveň vzdělání a vysokou odbornost, vždy však v kombinaci s individuálním přístupem k žákům a důrazem na jejich osobnostní rozvoj. Zástupci gymnázií ve svých cílech a klíčových nástrojích pro rozvoj školy označovali více atributů než ostatní druhy škol, což odkazuje k širší nabídce i bonusů oproti veřejným či soukromým školám.

Přestože budování školního společenství nepatří mezi celkově nejčastěji deklarované cíle a prostředky dosahování identity církevních škol, hrály tyto významnou roli při zvládnání krizové situace při uzavření škol a distanční výuce.

Církevní školy, i když kladou důraz na kvalitu a odbornost ve vzdělávání, nepodceňují význam hodnotové formace a na řadě církevních škol tak vzniká fungující společenství, které vyplývá z hodnot, na kterých církevní školy staví. Toto společenství pak funguje nejen jako poskytovatel státem garantovaných služeb ve vysoké kvalitě, ale aktivně utváří společenství občansky aktivních lidí, kteří se vzájemně podporují a kterým není lhostejné, co se kolem nich děje. Církevní školy opouští absolventi s názorem, kteří jsou schopni se aktivně podílet na utváření občanské společnosti s vysokým stupněm sociálního citění.

Mechanismy zvládnání krize

Pro základní církevní školy byla v první fázi pandemie nejtýpější solidarita rodin, ve druhé realita nemoci COVID a ve třetí zvládnání testování žáků. Gymnázia celkově prožívala situaci intenzivněji (adaptace na novou situaci při snaze co nejdříve pokračovat ve výuce, studenti v prvních ročnících se neznají, přesycenost online výukou na jaře 2021). Střední odborné školy zdůrazňovaly náročnější přechod na distanční výuku a hledání cest ke zvládnutí nové situace, na jaře 2021 nejčastěji čelily vyčerpání žáků i učitelů. Podobně jako gymnázia řešily komplikace spojené s organizací přijímacích zkoušek a maturit. VOŠ jsou bližší situaci VŠ (entuziasmus a důraz na technické a organizační zvládnutí).

Z odpovědí z dotazníku je zřejmé, že pro udržení výuky i kontaktu se žáky využily školy všechny dostupné prostředky plus vynaložily obrovskou energii a kreativitu. Nasazení si vyžádalo nemalé oběti v podobě vyčerpání, nicméně nese plody, což je odměnou jak pro vyčerpané učitele, tak pro děti. Jako zvládnuté výzvy pandemie katolické církevní školy nejlépe hodnotily lidské nasazení, kreativitu a flexibilitu. Nekatolické školy nejčastěji ocenily soudržnost komunity, solidaritu a duchovní podporu.

Důraz na existenci kvalitního společenství a hodnotovou formaci se v kritickém období pandemie ukázal jako nepostradatelný prostředek pro zvládnání krize a udržení kontaktu se studenty i rodinami. Zaměření na rodiny a širší osobnostní rozvoj žáků, což je jedno ze specifik církevních škol, fungovalo i během distanční výuky. Navzdory omezené podpoře z veřejných zdrojů bylo žákům a studentům umožněno co nejrychleji navázat na vzdělávací proces a mnoho online komunitních aktivit a projektů bránilo větší izolovanosti a beznaději.

Na příkladu pandemie COVID je tak vidět, že církevní školy mají nástroje vycházející z jejich identity, které lze aktivovat v době krize. Jedná se o dlouhodobé budování společenství rodin a školy založené na důvěře a vzájemné podpoře. V praxi tato podpora pomohla školám udržet pozitivního ducha u rodin, výdrž i kreativitu u pedagogů a celkově udržení kontaktu s naprostou většinou žáků a studentů po celou dobu distanční výuky. Důvěra je podpořena péčí o duchovní potřeby, společnou modlitbou i praktickou pomocí navzájem.

Příloha: tabulková část, dotazníky